

De voetwassing

Preek over Johannes 13:1-17

Te lezen: Psalm 100: 4,5 en Johannes 13: 1-17
8 april 1984

Eén van de kenmerken van het optreden van Jezus is, dat Hij de wereld op zijn kop zet. Hij draait de dingen om. Dat kondigt zich al vóór zijn geboorte aan, als Maria in verwachting is van Jezus, bezingt zij het werk dat God zal gaan doen door Hem van wie zij de moeder zal mogen zijn. In deze lofzang zegt Maria: 'Hij heeft hoogmoedigen in de overleggingen van hun hart verstrooid; Hij heeft machtigen van de troon gestort en eenvoudigen verhoogd'. Jezus keert de verhoudingen om. Dat is heel fundamenteel voor het werk van Jezus. Hij draait de dingen om. Als zijn discipelen er ruzie over maken wie van hen de belangrijkste zal zijn in het Rijk van God, zegt Hij: 'De eerste zal de allerlaatste zijn en de dienaar van allen'. Met andere woorden: als je de grootste wilt zijn, moet je zien dat je de kleinste wordt! Jezus draait de verhoudingen om. Dat doet Hij ook aan de maaltijd die Hij kort vóór zijn lijden en sterven met zijn discipelen houdt. Jezus en de discipelen gaan aan tafel: De meester in het midden en de leerlingen aan weerszijden naast Hem. De Heer aan het hoofd van de tafel en zijn dienaren naast Hem. Dan gebeurt er iets ongehoords. Jezus staat van tafel op en gaat het aller nederigste slavenwerk doen dat aan een joodse maaltijd verricht moest worden. Hij wast zijn discipelen de voeten. Dat was ongehoord. De Heer staat op en bukt zich om zijn eigen knechten te dienen. Jezus keert de verhoudingen om. Wat Jezus in de voetwassing deed heeft ongelofelijke gevolgen voor de manier waarop wij in de gemeente met elkaar op een zegenrijke manier omgaan. De gemeente is de gemeenschap van de door Jezus omgekeerde verhoudingen. Na afloop van de voetwassing zei Jezus tegen zijn discipelen en tegen ons: 'Indien nu Ik, uw Here en meester, u de voeten gewassen heb, behoort ook gij elkander de voeten te wassen; want Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat ook gij doet, gelijk Ik u gedaan heb.'

In de gemeente heb je mensen die leiding geven, en daartoe vaak door de gemeente zijn gekozen: voorganger, ouderlingen, diakenen. Er zijn leiders in de jeugdvereniging, het koor, de bijbelstudiegroepen. Er zijn in de gemeente mensen die anderen in persoonlijke contacten verder helpen. Ze hebben geloofs- en levenservaring en wijsheid om met mensen om te gaan en leiden anderen door een moeilijke periode in hun leven heen. Het is een zegen als er zulke leden in een gemeente zijn! Er wordt in de gemeente heel wat leiding gegeven en geestelijk gezag uitgeoefend. Op 'officieel niveau', in diensten, vergaderingen en allerlei bijeenkomsten. En op het niveau van het spontane onderlinge contact. Voor al deze verhoudingen in de gemeente geldt, dat Jezus ze omkeert. Wie in de gemeente van Jezus Christus op een of andere wijze leiding geeft, staat niet boven de anderen, zoals in het bedrijfsleven een directeur boven zijn werknemers staat. Zoals Jezus zegt: 'Indien nu Ik, uw Here en meester, u de voeten gewassen heb, behoort ook gij elkander de voeten te wassen.' De heerschappij die Jezus uitoefent is gebaseerd op zijn dienen. Hij is de Heer omdat Hij de slaaf is. Hij is de meeste omdat hij de minste is.

Als Jezus aan de maaltijd opstaat, een doek pakt en een bak water, en daarmee voor zijn discipelen neerknielt om hen de voeten te wassen, komt Jezus niet voor een ogenblik van zijn troon af. Er zijn verhalen bekend - oude mooie verhalen - van goede koningen die op een bepaald ogenblik hun kroon afzetten, hun koningsmantel aflegden, van hun troon stapten en zich incognito onder het volk begeven. Ze kozen zich - hoe ontroerend! - een eenvoudige woning onder de armsten van het volk en hielpen weduwen en wezen, en een oude timmerman die de kracht niet meer had om zijn dagelijks brood te verdienen. En na verloop van tijd keerden zulke koningen terug naar hun paleis, beklommen, door het volk luid bejubeld, weer hun troon om daarna nog betere koningen te zijn dan ze ervoor al waren.

Als Johannes schrijft, dat Jezus zijn kleren aflegt en een linnen doek om zijn middel knoopt, legt Jezus niet zijn koningsmantel af om nu als een slaaf verkleed incognito te gaan. Het is veel meer zo, dat Jezus - als Hij die linnen werkdoek om zijn middel knoopt - juist zijn koningsmantel omslaat. Als Jezus van tafel opstaat en met een bak water knielt voor de voeten van zijn discipelen, komt Jezus niet van zijn troon. Je moet eigenlijk zeggen dat Hij uitgeremd op dat moment zijn troon beklimt. De heerschappij die Jezus uitoefent is gebaseerd op zijn slavendienst. Als dienstknecht van zijn discipelen is Hij hun Heer. Als hun slaaf is Hij hun koning. U moet er eens op letten met welk een koninklijke waardigheid en zelfbewuste autoriteit Jezus die voetwassing begint en beëindigt. Jezus en zijn discipelen zijn aan tafel gegaan. Volgens joods voorschrift moesten, vóór de maaltijd begon, de voeten van de gasten gewassen worden. Dan staat Jezus op om dat nederige werk te doen. Waarom Hij? Het wordt vaak zo verklaard dat Jezus het deed om de situatie te redden en de discipelen een lesje te leren. In de pijnlijke stilte zouden de discipelen elkaar een tijdje hebben zitten aankijken: Wie zal het doen?! Maar ze voelden er zich allemaal te goed voor. Tenslotte was Jezus dan maar zelf op gestaan om te doen waar ze stuk voor stuk te trots voor waren, en hun zo tegelijk een lesje in nederigheid te leren. Het is een redelijk in onze oren klinkende verklaring. Zo gaat dat onder ons mensen. Tenslotte is er dan iemand die er niet te beroerd voor is om de minste te zijn. En dat kunnen de anderen meteen mooi in hun zak steken! Maar Johannes schrijft daar niets van! Als je Johannes 13 leest, zie je dat Jezus van meet af aan het initiatief tot de voetwassing neemt. De discipelen hadden niet eens de tijd om dat karwei zelf te gaan klaren. Met een koninklijk gezag neemt Jezus de bak water en de droogdoek ter hand. Let u er eens op hoe Johannes deze daad van Jezus beschrijft. Geen woord over een pijnlijke situatie die gered moest worden. Maar: 'Toen Jezus wist dat zijn ure gekomen was ... stond Hij, wetende dat de Vader Hem alles in handen had gegeven en dat Hij van God uitgegaan was en tot God heenging, van de maaltijd op, en Hij legde zijn kleren af en nam een linnen doek ...' In volle bewustzijn van zijn goddelijke zending en zijn goddelijke macht neemt Jezus zelf het initiatief tot de voetwassing. Als Hij zich bukt voor de voeten van een Petrus, is Hij helemaal die Hij is: De Heer, de meester, de koning, de door God gezondene. Dat is ongelofelijk. De Heer buigt zich tot op het niveau van de voeten van zijn discipelen. En Hij houdt daarin niet op hun Heer en meester te zijn. In dit bukken verliest Hij niet zijn goddelijke en koninklijke gezag. Integendeel! Die majesteit en dat gezag worden er juist in bevestigd. Na de voetwassing was Hij om zo te zeggen nog meer hun Heer dan ervóór. Met een geweldig gezag spreekt Hij na de voetwassing zijn discipelen toe: 'Begrijpen jullie wat ik jullie gedaan heb? Gij noemt Mij meester en Here, en gij zegt dat terecht, want Ik ben het. Indien nu Ik, uw Heer en meester, u de voeten gewassen heb, behoort ook gij elkaar de voeten te wassen. Zalig zijt gij als gij dat doet.' Wat een gezag! Het gezag van een Heer die knecht werd en daarin nog meer Heer werd.

Wat is gezag in de gemeente van Jezus Christus? Wat is de autoriteit van een voorganger die een gemeentevergadering leidt? Het geestelijk gezag van een ouderling op huisbezoek? Wat is het gezag waarmee ik hier het evangelie sta te verkondigen? Er is in de gemeente geen ander gezag dan het gezag van Jezus. En dat is het gezag van de Heer die knecht werd en daarin nog meer Heer werd. Je kunt een voortreffelijke theologische opleiding hebben afgesloten met een uitstekend examen. Je kunt een uitstekend voorzitter van vergaderingen zijn. Je kunt psychologisch geschoold zijn en getraind om mensen in crisissituaties te helpen. Je kunt muzikaal begaafd zijn en met succes een dirigentencursus hebben gevolgd. Je kunt in de gemeente beroemd zijn om je bijbelkennis. Dit zijn stuk voor stuk heel waardevolle gaven en kwaliteiten. Maar je kunt daarmee in de gemeente anderen alleen leiden en opbouwen in het geloof, je hebt met die gaven en kwaliteiten alleen geestelijk gezag, als je in je werken met die gaven en kwaliteiten lijkt op Jezus toen Hij zijn discipelen de voeten waste. Want er is in de gemeente geen ander gezag dan het gezag van de Heer die knecht werd en juist daarin nog meer Heer werd.

Dat is het geweldige van Jezus: Hij is Heer en dienstknecht tegelijk. Het één gaat niet in mindering op het ander. Integendeel: hoe meer Hij dienstknecht was, hoe meer Hij Heer was. Hoe dieper Hij als slaaf boog, hoe hoger Hij als koning boven alles en iedereen stond. Zijn vernedering is tegelijk zijn verhoging. Als Hij zich aan het kruis laat slaan, beklimt Hij zijn troon. Dat zijn duizelingwekkende gedachten. Ik denk dat ik mijn hele leven nodig heb om de diepte hiervan te peilen en de rijkdom ervan te beleven. Ik weet niet hoe het u vergaat bij het luisteren van de geschiedenis van de voetwassing. Het rakelt bij mij een heleboel op. Ik heb het gevoel dat een ploeg diep door zware klei wordt getrokken en de kluiten aarde om en om gooit. Wat helemaal onder zat komt boven. En wat boven lag komt onder. Als Jezus bukkend tot in het stof, met een wasbak en droogdoek de discipelen langs gaat, ploegt Hij in deze kring fundamenteel alle verbanden ondersteboven. Als ik dat zie, voel ik dat er ook in mijn eigen hart wat omgeploegd wordt. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik voel mij best een beetje onzeker worden. Alle verhoudingen die wij zo keurig hebben vastgelegd, al die verhoudingen in 'boven' en 'onder'; waarin we zelf heel veilig ons eigen plekje hebben worden omgedraaid. Je hebt in de gemeente geen strepen om op te staan. Geen kennis om op te staan. Geen kunde om je op te verheffen. Geen ambt om daarin boven anderen te staan. Je mag dat in de gemeente allemaal hebben: kennis, kunde en wat mij betreft ook nog een ambt. Maar je betekent er alleen wat mee, als je in dat 'boven' in navolging van Jezus 'onder' laat ploegen.

Vraagt Jezus iets onmogelijks? Uit jezelf kun je dat niet opbrengen. Jezus zegt: 'Indien nu Ik, uw Heer en meester, u de voeten gewassen heb, behoort ook gij elkander de voeten te wassen'. Daar ligt de mogelijkheid. Jezus wast ons eerst de voeten. Hij die oneindig ver boven mij staat bukt zich eerst tot diep onder mij. Als dat aan je gebeurt, wordt er iets in je losgemaakt. Je verliest je krampachtigheid, je gevoel voor stand en status. Je kunt op een koninklijke manier een dienaar zijn.

Amen.